

REFORMÁTUS EGYHÁZI KÖNYVTÁR

Új folyam • 8

Sorozatszerkesztő

BOGÁRDI SZABÓ ISTVÁN

Kálvin János

AZ ELSŐ
KORINTHUSI LEVÉL
magyarázata

Kiadja
A Magyarországi Református Egyház
Kálvin János Kiadója
Budapest, 2015

Fordította
BUZOGÁNY DEZSŐ

Lektorálta
BOGÁRDI SZABÓ ISTVÁN

TARTALOM

Előszó	7
Kálvin ajánlólevele (1546)	9
Kálvin ajánlólevele (1556)	12
A levél tartalma (Argumentum)	15
Első rész	23
Második rész	59
Harmadik rész	77
Negyedik rész	97
Ötödik rész	117
Hatodik rész	130
Hetedik rész	148
Nyolcadik rész	186
Kilencedik rész	198
Tizedik rész	217
Tizenegyedik rész	243
Tizenkettedik rész	275
Tizenharmadik rész	291
Tizennegyedik rész	302
Tizenötödik rész	328
Tizenhatodik rész	367
Rövidítések	377

Kálvin 1546-ban fejezte be az első Korinthusi levélhez írott kommentárját, hat esztendővel a Római levélhez írt magyarázata után. Bár tervei szerint munkáját korábban szeretne volna befejezni, és már strasbourgi tartózkodása alatt magyarázni kezdte a Korinthusi levelet, közbejött feladatai, genfi teendői és a reformáció második nemzedékét meghatározó disputák feltartóztatták (apologetikus és polemikus írásainak majdnem felét ebben a hat évben írta). Ráadásul, Genfben visszatérve, kutatási lehetőségei is megcsappantak, jórészt csak a saját, töredékében megmaradt könyvtárára és jegyzeteire támaszkodhatott.¹ Bár időközben Júdás leveléhez írt egy kommentárt, és ezt meg is jelentette (1542), később, a páli levelekhez írt kommentárjainak összesítő kiadásában jelzi, hogy ezt inkább vázlatnak tekintette, és valóban alaposan át is dolgozta.² Így voltaképpen – Kálvin eredeti célkitűzését és munkatervét is figyelembe véve – a Korinthusi levél magyarázata tekinthető valóban az első kommentárnak a Római levélhez írott után. A latin kiadás után csakhamar megjelent a francia változat is (1547). 1551-ben és 1556-ban azután újabb latin és francia kiadás követte az elsőt, más kommentárjaihoz képest csekély változtatásokkal.

Ajánlását, mely egyben előszónak is tekinthető, Jaques de Bourgogne de Falais-nak, V. Károly unokatestvérének írta,³ aki Franciaországot elhagyva – éppen Kálvin tanácsára⁴ – Genfben telepedett le, bár a kommentár megjelenésekor még Strasbourgban tartózkodott. Amikor V. Károly hamis vádak alapján elkoboztatta birtokait, Kálvin, nevét elhallgatva és a kiadás helyét mellőzve, nyílt iratban kelt védelmére.⁵ A kommentár 1556-os újbóli kiadásakor azonban Kálvin már másnak ajánlotta munkáját. A genfi viták során ugyanis de Falais előbb Bolsec, majd Castellio pártjára állt, így elhidegült Kálvintól, és

¹Vö. T. H. L. Parker, *Calvin's New Testament Commentaries*, T&T Clark, 1971.

²A Júdás leveléhez írt kommentárja 1551-es francia kiadásának címében ez áll: „*revue et augmenté par luy mesme*”, vagyis: felülvizsgált és részletesen bővített.

³CO 12,258–60.

⁴CO 11,628–32. Továbbá: Jean Calvin, *Lettres à Monsieur et Madame de Falais*, Librairie Droz, Geneva, 1991.

⁵L'excuse de noble Seigneur Jaques de Bourgogne, Seigneur de Falais et de Bredam (1547). Latin változata in CO 10,273–294.

elfordult a genfi gyülekezettől is. Kálvin az új ajánlást Galeazzo Caraccioli de Vicónak, IV. Pál pápa unokaöccsének írta, aki Nápolyból menekült Genfbe.⁶ (Érdeemes megjegyezni, hogy az *Institutio* olasz kiadását a fordító, Guilo Cesare szintén Caracciolinak ajánlotta 1557-ben.) Kötetünkben – az összefüggések megértése érdekében – mindkét ajánlást közzétesszük.⁷

A fordítás a *Corpus Reformatorum* sorozatban megjelent latin szöveg alapján készült.⁸ A fordító, Buzogány Dezső a nehezebben értelmezhető részeknél figyelembe vette a francia kiadások szövegét is, ezeket jegyzetekben jelezzük. Szerény eszközeinkkel élve igyekeztünk mind a bibliai szöveg értelmezésénél, mind a kommentárban feltárni és megjelölni Kálvin többnyire névtelen hivatkozásait. Kálvin a főszövegben többször utal *Institutio*jára is, a jegyzetekben pedig mi jelöltük meg azokat a részeket, amelyek segíthetik a megértést. Bár a filológia szabályainak nem felel meg, hogy az *Institutio* 1559-es kiadására utalunk, az összefüggések tekintetében mégis ez a legkézenfekvőbb megoldás.

Kommentárjában Kálvin tovább mélyíti bibliamagyarázó gyakorlatát (világosság, egyszerűség, építő haszon), és szerkezetében sem tér el a Római levéltől és a később kiadott újszövetségi magyarázataitól (fordítás, szövegértelmezési kérdések, magyarázatok, alkalmazás). Annyiban mégis jelentős változást láthatunk, hogy itt már sokkal kritikusabb kortársai, elsősorban Erasmus fordítói megoldásaival szemben, ugyanakkor jobban méltányolja a *Vulgata* latin szövegét, viszont tartózkodóbb az óegyházi szövegmagyarázatok iránt.

Kálvin a levél tartalmát összefoglaló *Argumentum*ban már előre jelzi magyarázatának fő hangsúlyait, ezek: az evangélium életváltoztató hatalmának bemutatása, a hamis tanítók és tanítások leleplezése és feltartóztatása, az egyház békéjének és egységének szolgálata, de leginkább az, ami Pál egyetlen célja is volt: hogy „ő maga és mindenki más alászálljon, Krisztus pedig uralkodjék”. Márpedig „az első lépés Krisztus szolgálatában az, hogy magunkról elfeledkezve, egyedül csak Isten dicsőségét és az emberek üdvösségét keressük”. Erre tanít Kálvin kommentárja is.

Bogárdi Szabó István

⁶CO 16,12–14.

⁷A két ajánlás háttéréhez lásd Michiel A. van den Berg, *Friends of Calvin*, Eerdmans P. Co., 2009.

⁸CO 49,293–574: *Ioannis Calvini Commentarii in priorem Epistolam Pauli ad Corinthios*.

KÁLVIN AJÁNLÓLEVELE (1546)

Burgundiai Jakabnak, kiváló férfiúnak, Fallesia és Breda urának stb.

Bárcsak megfelelne mindenki elvárásának és óhajának most megjelenő kommentárunk, amelyben igyekszem Pál levelét a legkevésbé homályosan és egyúttal haszonnal magyarázni, úgy, ahogy azt sokan régóta kérték már, mi több, újra meg újra sürgették is. Ezt nem azért mondom, hogy ily módon arassak valamiféle dicsőséget – távol álljon Krisztus szolgáitól a nagyravágyás! –, hanem azért, mert azt szeretném, ha mindenkinek hasznára válna, ám ez csak akkor lesz így, ha tetszésre talál. Ami engem illet, a legnagyobb hűséggel és nem kisebb gondossággal dolgoztam ki, hogy – mellőzve mindenféle hivalkodást – a legtöbbet használjon Isten egyházának. Hogy mennyire jutottam, azt tapasztalatból ítélik meg az olvasók.

Bízom benne, hogy annyit mégis elértem: nem közönséges segéd-eszköz lesz ez Pál gondolatainak alaposabb megértéséhez. Abban pedig egyáltalán nem kételkedem, kiváló férfiú, hogy neked tetszeni fog; ezért külön is kérlek, ne ragadd meg magad túlzásokra irántam érzett szeretetedből. Ám ha ez történne is, véleményedet akkor sem becsülöm kevesebbre, sőt, ha munkám elnyeri feltétlen elismerésedet, tudni fogom, hogy jó eredménnyel végeztem el.

Mindazáltal nem csupán abban a reményben ajánlom neked munkámat, hogy elnyeri tetszésedet. Más okaim is vannak erre. Elsősorban az, hogy személyed tökéletesen illik Pál levelének lényegéhez. Mert míg manapság sokan holmi meddő és ködös filozófiává csavarják el az evangéliumot, és úgy gondolják, hogy eleget tesznek feladatuknak, ha rábólintanak arra, amit hallanak, addig te számunkra kiváló példa vagy arra az eleven fogékonyságra, amelyet Pál annyira sürget. Amikor rád tekintünk, mondom, láthatjuk, hogy milyen is a Lélek ereje, amely, Pál tanúsága szerint, az evangéliumban lüktet. Ezt nem barátságunk miatt említem, hanem azért, mert úgy látom, hogy fontos példa vagy minderre.

Már az is nagy dolog, hogy főrendi nemes létedre, megannyi kintintető címmel felruházva, hatalmas birtokkal és vagyonnal – ami manapság számtalan romlottság forrása – te szerényen és mértékle-

tesen élsz; de te még a családot is megtartottad a tiszta és tisztas fegyelemben. Mindkettőben példásan jársz el. Mert úgy viselkedtél, hogy mindenki világosan megértse: a törtetés áll a legtávolabb tőled. S úgy őrizted meg becsületedet – melyre szükséged is volt –, hogy miközben mértékletes életviteledben nyoma se látható fukarságnak, aközben nyilvánvaló, hogy inkább kerülöd, mintsem óhajtod a pompát. Olyan nagy barátságot és emberséget tanúsítottál mindenki iránt, hogy ez szerénységed dicséretére kötelezi őket; bizony, senkit sem bántottál meg a fennhéjázás vagy az önteltség legapróbb jelével sem.

A családról elég lesz egyetlen mondat is: úgy szervezted meg, hogy mint tükör az arcot, az Úr szellemét és törvényét ragyogja vissza. Már ez is páratlan példája az erényességnek, és igen kiváló minta az utánzásra. Ám sokkal többre értékelem azt, hogy miután a gazemberek hamis váddal megrágalmaztak a császár előtt – s tették ezt azért, mert ha Krisztus országa valahol elkezd virágozni, ez örületbe és örjögésbe hajsolja őket –, te ezt töretlen lélekkel és bátorsággal hordozod, s nem kisebb a becsületed most hazádtól távol, mint amekkorával ékesítetted otléteddel ezelőtt. Egyébről nem szólok, mert igen hosszú lenne mindent felsorolni. Annak pedig több mint általánosnak és szokásosnak kellene lennie a keresztyének között, hogy ne csak a vagyonukat, udvarházukat, fejedelmi birtokaikat hagyják oda nyugodt lélekkel Krisztus ügyéért, hanem derűsen és örömmel megvessenek bármit, még amit a legértékesebbnek is tartanak az ég alatt. Mégis, szinte mindannyian tunyák és ugyanakkor közönyösek vagyunk, holott ez az erény megkülönböztetett csodálatra méltó! Látva hát, amint ez oly világosan tündökölt benned, bárcsak sokakban felkeltené az igyekezetet, hogy versenyre keljenek veled, és ne rejtőzködjenek folyton fészükbe húzódva, hanem álljanak ki, ha van még bennük valami szikrája a keresztyén lelkiségnek.

Abból pedig, hogy időről időre új vádakkal támadnak ellened, egyértelmű, hogy a kegyesség örjögő ellenségei nem érnek el semmi mást, csak azt, hogy durva és féktelen hazudozásaik miatt még gyalázatosabbá válnak. Mert nincs olyan józan ítéletű ember, aki ne látná, hogy ezek a veszett kuttyák, akik szeretnének téged szétszaggatni, még harapni sem képesek, ezért csak önmagukat tudják megcsaholni. Még szerencse, hogy messze vannak, s ezért semmit sem árthatnak. Bár a hitetlenek jogtiprásai nagymértékben leapasztották vagyonedat, a kegyesek igazi tisztelete mégsem fogyatkozott meg irántad. Te mindazonáltal, ahogy keresztyénhez illő, távolabbra tekintesz. Ili-

szen téged csak a mennyei dicsőség nyugtat meg, amely Istennél van félretéve számunkra, és rögtön feltárul, mihelyt ez a mi külső emberünk megromol. Éljd boldogul, kiváló férfiú, nemzetes asszonyoddal együtt. Az Úr Jézus őrizzen meg egészségben hosszú ideig országa terjesztésére, és diadalmaskodjék a javatokra mindig a Sátán és minden ő ellenséges serege fölött.

Genf, 1546. február 24.

Üdvözet Galiazzo Caracciolusnak, nemes és nemzetes férfiúnak, Vicus márki egyetlen fiának és törvényes örökösének, akinek erényei még származásánál is kiválóbbak.

Amikor ez a kommentár először napvilágot látott, bárcsak egyáltalán ne ismertem volna, vagy inkább nagyon is jól ismertem volna azt, akinek a nevét most kénytelen vagyok kitörölni erről az oldalról, ahol mostanig állt. Nem félek attól, hogy következtelenséget kér számon rajtam, vagy panaszkodni fog, amiért visszaveszem tőle azt, amit adtam, hiszen ő maga tett meg mindent, hogy szembeforduljon velem, sőt, egyházunkkal is megszüntetett minden kapcsolatot; tehát semmi oka nincs a szemrehányásra. Mégis vonakodva változtatok szokásomon most, amikor kitörölöm valakinek a nevét írásaimból; sajnálom, hogy az illető leesett arról a talapzatról, ahová én emeltem, és nem ragyog már mások számára, mint szerettem volna. Minthogy azonban nem az én kezemben van a baj orvoslása, hadd feledjem őt, kinek tisztességét most is kímélni igyekszem azzal, hogy nevét elhallgatom. Tőled pedig, kiváló férfiú, bocsánatot kell kérnem, amiért most az ő helyére teszek, de teszem ezt annál is szívesebben, mert erre indít hihetetlen emberséged és szereteted, amelyet irántam és minden barátunk iránt tanúsítasz. És hogy újra említsem óhajomat, bárcsak ismeretek volna már tíz évvel ezelőtt! Most nem lenne semmi ok új ajánlást írni. Ami pedig az egész egyház számára érvényes példát illeti, igen jó helyzetben vagyunk. Mert nemhogy veszteséget okozna, hogy felednünk kell a tőlünk eltávozott személyt, hanem személyed sokkal gazdagabb és minden tekintetben jelesebb kárpótlás számunkra. S bár nem epekedsz színházi tapsra – mert megelégedsz azzal, hogy Isten a tanúd –, és nekem sincs szándékomban dicséreteket zengeni rólad, azt, ami hasznos és gyümölcsöző, mégsem lenne helyénvaló eltitkolni az olvasók előtt: előkelő családban születél, virágzó tiszteletnek és vagyonnak örvendhetsz, feleséged nemes és erényes asszony, számos gyermeked van, családotban csendesség és egyetértés honol, és békesség övezi mindenfelől; önként hagyta el hazádat, hogy Krisztus táborához csatlakozz, odahagyta termékeny és szép-

séges birtokodat, pompás atyai örökségedet, kényelmes és kellemes lakásodat, otthagytad a fényes családi hajlékot, megfosztottad magad atyádtól, feleségedtől, gyermekeidtől, ismerőseidtől, rokonaidtól, miután pedig a világ sok csábításának búcsút mondtál, megelégedvén a mi szerény viszonyainkkal, éppen úgy éled szűkös és köznap életünket, mint bárki más közülünk. Mindezeket úgy sorolom, hogy a magam személyes hasznát sem mellőzöm. Mert miközben erényeidet azért állítom tükör gyanánt az olvasók elé, hogy felbuzduljanak követésükre, hálátlanság lenne, ha ezek ne hatnának rám megragadó erővel, hiszen mindegyiket közvetlen közelről láthatom, és nap mint nap tisztán szemlélhetem. S miután én magam is megtapasztaltam, hogy példád mennyire megerősítette hitemet és kegyességemet, és velem együtt Isten itt élő gyermekei is tanúsítják, hogy ebből nem mindennapi előmenetelt nyertek, úgy gondoltam: érdemes ezt közlésénni, hogy a haszna messzebbre is kiáradjon. Máskülönb ostobaság lenne idegenek és távol élők számára olyan személyt dicsérni, akinek a természetétől és jellemétől kimondhatatlanul távol áll a magamutogatás. Ezért ha azok, akik a távolság miatt nem ismertek még eddig, most, dicséretes példád láttán, elszánják magukat követésedre, és kiröppennek hön szeretett fészkeikből, meglesz írásom bőséges jutalma. Annak pedig több mint általánosnak és szokásosnak kellene lennie a keresztyének között, hogy ne csak a vagyonukat, udvarházukat, fejedelmi birtokaikat hagyják oda nyugodt lélekkel, hanem derűsen és örömmel megvessenek bármit, még amit a legértékesebbnek is tartanak az ég alatt, ha Krisztust másképpen követni nem lehet. De annyira tunyák, vagy inkább közönyösek vagyunk, hogy miközben sokan hidegen fogadják az evangéliumot, addig alig akad száz ember körül egy, aki érette akár a legparányibb birtokát is odaadná, s ki-kicsak vonakodva szánja rá magát arra, hogy a legkisebb kényelméről is lemondjon, attól pedig igen távol van, hogy akár életét is kész legyen letenni, mint illene. Bárcsak mindenki hozzád hasonlítana, leginkább az önmegtágadásban (amely minden erény kezdete). Te vagy az én legjobb tanúm, és viszont, én a tiéd, hogy mily kevés örömünk van azok társaságában, akik hazájukat elhagyva végül kimutatják, hogy ugyanazzal az indulattal viselik magukat itt is, mint ott. Minthogy azonban az olvasók magukban sokkal jobban megítélhetik ezt, mint ahogyan én szavakba tudom foglalni, könyörgésre térek át, és kérem Istent, aki Lelke csodálatos erejével mindeddig éltetett, hogy adjon neked győzhetetlen állhatatosságot mindvégig. Mert nincs rejtve előlem, hogy milyen sok viszontagsággal tett próbára téged Isten, amelyekből páratlan bölcsességgel azt következtetted, hogy kemény és

terhes katonáskodás vár még rád. A sok-sok tapasztalat megtanított rá, hogy milyen nagy szükségünk van a mennyből kinyújtott segítő kézre, ezért onnan kéred, velem együtt is, az állhatatosság ajándékát. Én pedig királyunkhoz, Krisztushoz könyörgök, akinek az Atya minden hatalmat megadott, és akinél ott van minden lelki jó tárháza, hogy őrizzen meg téged épségben számunkra, országa terjesztésére, és győzedelmeskedjen általad a Sátán és minden cinkosa fölött.

1556. január 24.,

tíz évre rá, hogy ez a kommentár először napvilágot látott.

A LEVÉL TARTALMA (ARGUMENTUM)

A levélnek különféle és sokrétű haszna van, mert számos fontos tanítétel található benne; s hogy ezeket mennyire szükséges megismerni, az éppen a rendre következő kifejtésből válik világossá, sőt, talán az Argumentumból is ki fog derülni, amelynek az összeállítását igyekeztem rövidre venni, hogy az egész lényegét átfoghassam, és a legfontosabb kérdések közül egyet se hagyjak ki. Mindenki tudja, hogy Korinthus gazdag és híres város volt Akhájában. Tudvalevő, hogy L. Mummius¹ azért rombolta le, mert kedvező fekvése gyanússá tette előtte; később újjáépítették, aminek az oka ugyanaz volt, amiért Mummius lerombolta, mert éppen kedvező fekvésének köszönhetette, hogy rövid idő alatt újra felépült. Miután ugyanis az egyik oldalon az Égei-tengerrel határos, a másikon a Jón-tengerrel, és ugyanakkor átjárást biztosít Attikából a Peloponnészoszi-félszigetre, árubehozatalra és -kivitelre igen alkalmas volt. Pál másfél évig tanított itt, ahogyan Lukács elbeszéli a Cselekedetek Könyvében, majd a zsidók gonoszsága miatt innen áthajózott Szíriába.² Távollétében hamis apostolok lopakodtak be, akik – megítélésem szerint – nyilvánvalóan hitetlen tanításaikkal nemcsak megzavarták az egyházat, vagy szándékosan megrontották az egészséges tanítást, hanem csillogó-villogó beszédükkel kérkedve, vagy inkább dagályos semmitmondásokkal pöffeszkedve megvetették Pál egyszerűségét, sőt, magát az evangéliumot is; nagyravágyásukkal pedig oda juttatták az egyházat, hogy különféle pártokra szakadt szét; végül csak azért sűrögtek-forogtak, hogy egyedül őket értékeljék, és inkább igyekeztek előretolni a maguk személyét, mintsem előmozdítani Krisztus országát és a nép üdvösségét. Továbbá, miután Korinthusban olyan bűnök uralkodtak, amelyekről főleg a kereskedő városok szoktak szenvedni – fényűzés, góg, hiúság, gyönyörök, csillapíthatatlan mohóság, versengés –, ezek az egyházat is annyira elárasztották, hogy a fegyelem szinte teljesen romba dőlt. Sőt, már-már a tan tisztasága is kezdett megromlani, hiszen kétségbe vonták a vallás legfontosabb tételét,

¹Lucius Mummius római hadvezér és politikus volt a Kr. e. 2. században. 146-ban őt bízták meg azzal, hogy az Akhájai Szövetség elleni háborút vezesse; ennek során foglalta el és rombolta le Korinthuszt (vö. *Dio Cassius*, *Historia Romana*, 21).

²Apt. csel 18,11,18.

a halottak feltámadását. Ám a mindent átható, nagy romlottság ellenére is azzal hitegették magukat, hogy minden dolguk a legnagyobb rendben van. A Sátán szokásos mesterkedései ezek: ha nem tudja útját állni a tanításnak, titkon settenkedik, hogy azt megtámadja; ha nem képes azt hazugságokkal annyira elnyomni, hogy ne jusson érvényre, rejtett aknamunkával próbálja meg lerombolni; egyszóval, ha nem tudja tőle elidegeníteni az emberek szívét, arra tör, hogy fokozatosan elfajuljanak tőle. Minden okom megvan tehát azt feltételezni, hogy azok a semmi-rekellők, akik a korinthusi egyházat megzavarták, nem az igazság nyílt ellenségei voltak. Látjuk, hogy Pál sehol másutt nem kíméli a hamis tanításokat. A Galatákhöz, a Filippibeliékhez, a Timóteushoz intézett levelek rövidek. De még ezekben sem éri be annyival, hogy kikel a hamis apostolok ellen, hanem arra is kitér, hogy mivel ártanak az egyháznak. És méltán, hiszen nemcsak arra kell figyelmeztetni a hívőket, hogy milyen emberektől óvakodjanak, hanem rá kell mutatni arra is, hogy miféle rossztól védjék meg magukat. Tehát nem hiszem, hogy ebben a hosszú levélben el akarta volna hallgatni azt, amire a sokkal rövidebb levelekben gondosan kitért. Emellett még felsorolja a korinthusiak számos vétkét, köztük több olyat is, amelyek kisebbeknek tűnnek, hogy nyilvánvaló legyen: semmit sem akar elnézni, amiért méltán kell megrónia őket. Máskülönbent azt kellene mondanunk, hogy túl sok szót pazarol az ottani hamis tanítók és szószátyár rétorok elleni vitára. Megrója őket nagyravágyásukért, megfeddi őket, mert az evangéliumot emberi bölcselkedéssé torzították, azzal vádolja őket, hogy nincs meg bennük a Lélek ereje, mert dagályos beszédeikkel vannak elfoglalva, és csak a holt betűt hajszolják; közben a helytelen tanításról egyetlen szót sem szól. Ebből arra következtetnek, hogy bár az evangélium lényegéből nyíltan semmit nem vettek el, de miután a feltűnés gonosz vágya tüzelte őket, gondolom, olyan új tanítási módozatot okoskodtak ki, amely idegen volt Krisztus egyszerűségétől, hogy azzal vívják ki mások csodálatát. Lám, mind ide jutnak azok, akik nem fordultak el maguktól, hogy teljesen az Úr munkájának szenteljék magukat. Az első lépés Krisztus szolgálatában az, hogy magunkról elfeledkezve, egyedül csak Isten dicsőségét és az emberek üdvösségét keressük. Azután csak az lesz képes tanítani, akit átjárt az evangélium ereje, hogy ne annyira szájjal, hanem teljes szívvel beszéljen. Ezért akiket nem szült újjá Isten Lelke, miután nem érzik magukban az evangélium erejét, nem is tudják, mit jelent az, hogy új teremtményekké kell válnunk,³ ige hirdetésük halott, holott élőknek és hatónak kellene lennie; de hogy a színpa-

³Jn 3,7.

don jól mutassanak, hamis színbe hozva eltorzítják az evangéliumot is, hogy olyan legyen, mint a világi bölcsélet. Márpedig Korinthusban nem volt ezt nehéz elérniük azoknak, akikről most szólunk. A kereskedőket ugyanis többnyire elragadja a külső látszat, és nemcsak eltűrik, hogy ugyanazokkal az üres dolgokkal szedik rá őket, amellyel ők ámítgatnak másokat, hanem mintha még örülnének is ennek. Hozzá még szeretnek édes dolgokat hallani, ezért nem szenvedhetik a feddés érdesebb hangját, így aztán, ha puhácska tanítókkal kerülnek szembe, akik elnézők irántuk, mintegy viszonzószolgáltatásként ők is hízelegnek nekik. Elismerem, hogy ez bárhol megtörténhet, de a gazdag kereskedővárosokban sokkal általánosabb. Pál, aki amúgy istenes ember volt, és csodálatos erényekkel tűnt ki mások közül, külsejére nézve nem volt valami elbájoló, és nem is akart önmagával senkit elkápráztatni, hogy azzal szerezzék meg a világ csodálatát. Egyszóval, olyannyira eltöltötte belsőleg a Lélek ereje, hogy nem is akart küllemére mutogatni semmit; nem tudott hízelegni, nem törődött azzal, hogy kedvére van-e az embereknek, vagy nem. Egyetlen célja volt, hogy ő és mindenki más alászálljon, Krisztus pedig uralkodjék. A korinthusiak inkább az elmés tanokat kedvelték, mint a hasznosakat, ezért az evangélium nem volt az ínyükre; új dolgok után vágyódva, Krisztust már unalmasnak tartották. Vagy ha nem is süllyedtek bele ilyen vétkekbe, mégis nagy hajlamot mutattak az efféle romlottságok iránt. Így aztán a hamis apostolok könnyen elérték, hogy meghamisítsák köztük Krisztus tanítását. És bizony megromlik az, ha annyira bemocskolják természetes egyszerűségét, és annyira átmázolják, hogy semmiben sem különbözik már a világi filozófiától. Így aztán korinthusiak szájját szolgálva, annyira elfűszerezték prédikációikat, hogy az már teljesen elnyomta az evangélium ízét. Most már tudjuk, hogy miféle ok késztette Pált levélírássra. Most pedig röviden bemutatom az egyes fejezetek tartalmát, összefoglalva a levél lényegét.

A levelet dicsérettel kezdi,⁴ s ez voltaképpen buzdítás, hogy mindvégig úgy járjanak, ahogy kezdték; így lágyítja meg őket jó előre, hogy még tanulékonyabbak legyenek. Ám rögtön rátér a feddésre, és megemlíti a széthúzást, amelytől egyházuk szenvedett. Ezt a bajt orvosolni akarván, arra szólítja fel őket, hogy a kevélységről térjenek vissza alázatra. Már is elutasít minden világi bölcsességet, hogy egyedül csak a keresztt hirdetését emelje ki. Ugyanakkor meg is alázza rang-

⁴A francia változat kiemészteti: en s'esioüissant de leur avancement en l'Evangile – amiért ekkora előrehaladást tettek az evangéliumban.

kórságukat, amikor felszólítja őket, hogy nézzék csak meg, miféle embereket fogad be a nyájába az Úr.

A második részben igehirdetését hozza fel példa gyanánt, amely emberileg szólva alázatos és egyszerű volt, de óriási lelki erő volt benne. És közben bővebben kifejti azt a kijelentését, hogy az evangéliumban mennyei és titkos bölcsesség van, amelyet sem éles ésszel vagy belátással, illetve semmiféle testi érzékkel nem lehet megragadni; nem lehet emberi észérvekkel elhíthetni; de színes szavakra vagy cifrázásra sincs szüksége, hanem egyedül a Lélek kijelentése által jut el az emberek elméjébe, és az pecsételi meg a szívekben. Végül összegez: az evangélium hirdetése nemcsak a test bölcsességétől különbözik, és a kereszt alázatában áll, de még a testi ítélőképesség sem tudja meghatározni értékét; ezt pedig azért teszi, hogy eltávolítsa őket a saját érzékükbe vetett bizalomtól, mert az mindent hamisan ítéel meg.

A harmadik rész elején ezt az utolsó mondatrészt alkalmazza rájuk. Pál itt panaszkodik, hogy testiek lévén arra is alig voltak alkalmasak, hogy az evangélium alapjait megtanulják. Ezért rámutat, hogy az ige megvetése, amely úgy eltöltötte őket, nem az ige hibájából fakad, hanem tudatlanságukból, és ugyanakkor hallgatólagosan arra is figyelmeztet, megújult elmére van szükségük, hogy elkezdjenek helyes ítéletet hozni. Utána megmutatja, az evangélium szolgálait oly módon kell megbecsülni, hogy a nekik adott tisztelet ne vegyen el semmit Isten dicsőségéből. Mert egy az Úr, és mindenki az ő szolgája; mindenki csak eszköz, az erőt egyedül ő adja, és tőle van a tökéletes véghezvitel is. Ugyanakkor azt is megmutatja, hogy mi legyen a szolgák célja: építeni az egyházat. Ez alkalommal meghatározza, hogy mi is az igazi és kellő rendje a jó építkezésnek: a fundamentum egyedül Krisztus legyen, és az egész építmény igazodjék az alaphoz. És itt mellékesen bizonyoságot tesz arról is, hogy ő bölcs építő volt, a többieket pedig arra inti, hogy fejezzék be, amit ő kezdett meg. Arra is buzdítja a korinthusiakat, hogy ne engedjék lelküket romlott tanításokkal beszenyyezni, mert ők Isten temploma; itt még egyszer lerombolja a test gőgös bölcsességét, hogy egyedül Krisztus ismerete tündököljön a hívek között.

A negyedik rész elején azt határozza meg, hogy mi az igaz apostol tiszte. És mivel a korinthusiak megromlott ítéletük miatt nem tudták őt igaz apostolként elismerni, ítéletüket visszautasítva az Úr napjára fellebez. Aztán, miután megvetették alázatos külleme miatt, azt tanítja, hogy az alázat inkább dicsőségére válik, mint gyalázatára. Utána tényeket hoz fel, hogy bizonyítsa: nem a maga dicsőségéért, s nem is a gyomráért fáradozott, hanem azért, hogy hűséggel szolgálja Krisz-

tus ügyét. Majd összegzi, hogy milyen tisztelettel tartoznak neki a korinthusiak. A végén Timóteust ajánlja, amíg ő maga visszatérhet, és ugyanakkor kijelenti, hogy visszatérte után fogja teljesen nyilvánvalóvá tenni, mennyire nem becsüli semmire azokat az üres hözöngéseket, amelyekkel a hamis apostolok kellették magukat.

Az ötödik részben azért feddi őket, mert csendben eltűrték a mostohafiú és mostohaanyja vérfertőző házasságát. Emlékezteti őket, hogy ennek a nagy csapásnak magában is elég oknak kellett volna lennie arra, hogy a nagy fennhézás helyett inkább szegyenkezve meghúzzák magukat. Innen az általános tanításra tér át: az ilyen istentelenséget kiközösítéssel kell büntetni, hogy visszaszorítsák a bűnös szabadosságot, és hogy a fertőzés ne terjedjen át másokra is.

A hatodik résznek két főrésze van. Az elsőben támadja a törvényszéki pereskedéseket, mert ezeken a hitetlen bírúk előtt veszekedtek egymással, nagy szegyént hozva az evangéliumra. A másodikban megrója a szabados paráznaságot, amely annyira elhatalmasodott, hogy már-már megengedettnek vették. Ezt is súlyos fenyegetéssel kezdi, majd a fenyegetést érvekkel támasztja alá.

A hetedik részben a szüzességről, a házasságról és a cölibátusról vitázik. Amennyire Pál szavaiból kivehető, Korinthus elárasztotta az a babonás vélekedés, hogy a szüzesség kiváló, sőt, szinte angyalierény, miközben a házasságot értéktelennek tartották, mint valami profán dolgot. Hogy ezt a tévedést megszüntesse, azt tanítja, hogy ki-ki jól fontolja meg, milyen ajándéka van, és e tekintetben ne lépje túl képességeit, mert senki sem egyforma elhívást kapott. Ezért rámutat arra, hogy kik azok, akik képesek megtartóztatni magukat a házasságtól, és mi legyen e megtartóztatás célja; s viszont, kiknek kell házasságra lépniük, és mi a keresztyén házasság helyes rendje.

A nyolcadik részben megtiltja nekik, hogy elvegyüljenek a tisztátalan bálványáldozatokban, vagy bármi olyat tegyenek, amellyel megsértik az erőtlen lelkiismeretet. És miután azzal a kifogással mentették magukat, hogy semmiféle rossz szándék nem volt bennük, amikor részt vettek a bálványáldozaton, hiszen szívükben elismerték, hogy csak egy Isten van, és a bálványokat csak üres koholmányoknak tekintik, ezt a mentegetőzést azzal cáfolja, hogy kinek-kinek a testvérére is figyelnie kell, mert sokan erőtlenekek köztük, s az ő hitüket megingathatja ez a színlelés.

A kilencedik részben bizonyítja, hogy semmivel sem követel meg többet tőlük, mint amennyit maga is megtesz, hogy ne tűnjön méltánytalannak, mint aki olyan törvényt kényszerít másra, amit maga nem tart meg. Felidézzi emlékezetükben, hogyan mondott le önként

az Úrtól elnyert szabadságáról, hogy ne botránkoztasson meg senkit; hogyan igazodott, különféle formákat alkalmazva, mindenkihez a közömbös dolgokban, hogy példájából tanulják meg: ne ragaszkodjon senki annyira önmagához, hogy ne törekedne testvéreihez alkalmazni magát, s ne fáradozna épülésükre.

A tizedik rész kezdetén, látva, hogy a korinthusiak mennyire el voltak telve önmagukkal – mint azt már az elején mondtuk –, a zsidók példájával figyelmezteti őket, nehogy hamis biztonságérzetük megtéveszse őket. Mert ha külső dolgokkal és Isten ajándékaival fennhéjásznak, lássák csak be, hogy a zsidóknak is volt hasonló okuk a dicsekvésre, de mindez semmit sem használt nekik, mert visszaéltek ajándékaikkal. Miután ezzel a bejelentéssel megrettentette őket, rögtön visszatér magára a korábban hangoztatott főtételre, és rámutat: micsoda képtelenség, hogy a démonok asztaláról vesznek azok, akik az Úr vacsorájából részesülnek, bizony, ocsmány és túrhetetlen szenny ez. Végül arra következtet, hogy úgy kell szabályoznunk minden cselekedetünket, hogy senkit se botránkoztassunk meg.

A tizenegyedik részben a nyilvános istentiszteletet tisztítja meg némi káros gyakorlattól, mert azok nem egyeztek a keresztyén renddel és tisztességgel, és rámutat, hogy mennyire meg kell őriznünk a komolyságot és a mérsékletet, amikor Isten és az angyalok színe előtt állunk. Kiváltképpen azonban az úrvacsora helytelen kiszolgálásáért pirongatja őket. De rámutat arra is, miképpen küszöbölgék ki ezt a betolakodott visszaélést, felidézi számukra az Úr eredeti rendelkezését, mert ez az egyedüli biztos szabály és a helyes eljárás maradandó törvénye.

A tizenkettedik részben, tekintettel arra, hogy sokan visszaéltek a lelki ajándékokkal, és versengésre fordították azokat, arról értekezik, hogy Isten mi végre adta ezeket, valamint arról, hogy oly módon kell velük helyesen és tisztán élni, hogy Krisztus egyetlen testévé összeforrva kölcsönösen megosztjuk egymással azokat. Ezt a tanítást az emberi test hasonlatával világítja meg: bár a testnek különfélék a tagjai, és feladataik is eltérnek, mégis arányosság és egység van közöttük, hogy amit az egyik tag kapott, azt az egész test javára fordítsa; tehát e tekintetben a szeretet szabálya a legjobb vezérünk.

Ezt azután a tizenharmadik részben még bővebben tárgyalja, és még jobban megvilágítja. A lényege ide megy ki: mindent a szeretetre kell visszavezetni. Ez alkalmat ad neki arra, hogy kitérőleg a szeretet dicséretébe fogjon, hogy buzdíthassa a korinthusiakat: még inkább igyekezzenek a szeretetre, és még jobban gyakorolják azt.

A tizennegyedik részben sokkal részletesebben kezdi kifejteni,

hogy miben tévedtek a korinthusiak a lelki ajándékokkal való élés során. S miután eluralkodott közöttük a magamutogatás, azt tanítja, hogy mindenben egyedül az építést kell szem előtt tartaniuk. Ezért is helyezi a prófétálást minden más elé, mert ez hasznosabb, míg a korinthusiak sokkal többre értékelték a nyelveken szólást, pusztán az üres pompáért. Éppen ezért a megfelelő gyakorlat szabályát is lefekteti, és egyúttal azt a vétket is megfeddi, hogy miközben minden haszon nélkül nyelveken szóltak, aközben elhanyagolták a tanítást és az intéseket, holott ezeket kell az első helyre tenniük. Végül megtiltja az asszonyoknak, hogy nyilvánosan tanítsanak, mert az illetlenség.

A tizenötödik részben élesen megtámadja azt a veszedelmes tévelygést, amely bár a korinthusiak között vélhetően nem volt általános, de egyesek lelkét annyira megszállta, hogy azonnali orvoslásra volt szükség. Mindazáltal, úgy tűnik, szánt szándékkal halasztotta a levél végére ennek említését, nehogy azt gondolják, ha mindjárt az elején ezzel kezdte volna, hogy kivétel nélkül mindegyiküket vádolja. Tehát rámutat, hogy a feltámadás reménysége annyira fontos, hogy azt félretéve az egész evangélium romba dől. Miután pedig ezt erős érvekkel bizonyította, hozzáteszi a reménység beteljesítésének a szabályát és módját is. Egyszóval, gondosan végigvezeti ennek a tételnek a teljes kifejtését.

A tizenhatodik résznek két része van: az elsőben arra buzdítja őket, hogy siessenek a szegénység sújtotta jeruzsálemiek megsegítésére. Akkoriban éhínség gyötörte őket, és a hitetlenek kegyetlenül bántak velük; az apostolok azzal a feladattal bízták meg Pált, hogy a pogány egyházakat serkentse fel, hogy segílyt küldjenek nekik. Megparancsolja tehát nekik, hogy gyűjtsék össze azt, amit önként felajánlanak, hogy rögtön Jeruzsálembe vihessék. Végül a levelet baráti buzdítással és üdvözlésekkel zárja.

Mindebből látható, amit az elején mondtam, hogy tudniillik a levél tele van a leghasznosabb tanításokkal, mert számos fontos kérdésben értekezik különféle módokon.

ELSŐ RÉSZ

1. Pál, Jézus Krisztus elhívott apostola Isten akaratából, és Szószthenész testvér, 2. Isten Korinthusban lévő egyházának, a Krisztus Jézusban megszentelteknek, az elhívott szenteknek, mindazokkal együtt, akik bárhol segítségül hívják a mi Urunk Jézus Krisztus nevét, aki mind az övék, mind a miénk,¹ 3. kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.

1. Pál, az elhívott. Pál szinte mindegyik levele bevezetőjében így szerz tanításának tekintélyt és megbecsülést. Az előbbit (a tekintélyt) azzal a méltósággal biztosítja, amellyel Isten felruházta őt, hiszen ő Krisztus apostola, akit Isten küldött el; az utóbbit (a megbecsülést) pedig úgy éri el, hogy szeretetéről biztosítja azokat, akiknek ír. Abban ugyanis sokkal könnyebben megbízunk, akiről úgy gondoljuk, hogy igazán kedvel minket, és valóban a javunkat akarja. Ebben a köszöntésben tehát azzal biztosítja tekintélyét, hogy *Krisztus apostolának* nevezi magát, még hozzá mint akit *Isten hívott el*, azaz *Isten akaratára* rendelte erre. Ahhoz pedig két dolog szükséges, hogy valakinek szava legyen és taníthasson az egyházban: e tisztre Istennek kell elhívnia őt, neki pedig hűséggel kell ellátnia azt. Pál állítja: mindkettőnek eleget tesz. Az apostol név ugyanis magában foglalja, hogy jó lelkiismerettel kell követségben járnia Krisztusért, és a tiszta evangéliumi tanítást kell hirdetnie. De mivel senki sem tehet szert erre a tisztségre, csak az, akit Isten elhívott rá, hozzáteszi, hogy ezt ő nem erőszakkal ragadta magához, hanem Isten bízta rá. Ha tehát tudni akarjuk, kiket kell Krisztus szolgáinak tekintenünk, tanuljuk meg ezt a kettőt egybekötni: az elhívást és a hivatal hűséges betöltését. Mert ahogyan senki sem tulajdoníthatja magának a szolga címet és méltóságot, csak ha elhívást kapott rá, épp úgy az sem elég pusztán, hogy valaki elhívást kapott, ha ugyanakkor nem teljesíti tisztét. Az Úr ugyanis nem azért választotta ki szolgáit, hogy néma bálványok legyenek,² vagy elhívásuk ürügyén zsarnokoskodjanak, vagy a saját kívánságukat tegyék

¹Lásd magyarázatánál.

²Vö. 1Kor 12,2.

meg törvénynek, hanem egyúttal azt is előírta, hogy milyennek kell lenniük, s a maga törvényei alá vetette őket; egyszerűen: szolgálatra választotta ki őket, hogy először is ne legyenek restek, aztán maradjanak meg hivataluk határain belül. Következésképpen, mivel az apostolság az elhívástól függ, ténylegesen is így kell viselkednie annak, aki azt akarja, hogy apostolnak tartsák, s mellé még azt is elvárja, hogy higgyenek neki, vagy tanítását meghallgassák. Ha mármost Pál ezekkel az érvekkel áll elő, hogy tekintélyt szerezzen magának, akkor fölötte nagy pimasz az, aki ezek nélkül akar valaki lenni. De meg kell jegyezni, hogy hiába hivalkodik valaki az elhívás címkéjével, s mellé még a hivatal ellátásában tanúsított hűségével, ha nem bizonyítja ténylegesen mindkettőt. Gyakran megtörténik ugyanis, hogy éppen azok fennhéjáznak a leginkább e címekkel, akiknek semmi közük hozzájuk, ahogyan egykor a hamis próféták is gőgösen dicsekedtek, hogy őket Isten küldte. És manapság vajon mi egyebet hangoztatnak oly lármásan a római egyház hívei, mint Isten rendelését és egészen az apostolokig visszamenő, szentséges folytonosságot? Csakhogy aztán kiderül, hogy nincsenek meg bennük azok, amikkel kevélykednek. Itt tehát nem a dicsekvés, hanem maga a dolog számít. Minthogy ugyanis általában a jók és a rosszak is használni szokták a címet, meg kell vizsgálni, hogy megtudjuk, ki az, aki joggal nevezi magát apostolnak, s ki az, aki alaptalanul teszi ezt. Pál elhívását Isten sok kinyilatkoztatással bizonyította, majd csodákkal meg is erősítette azt. Hűségét pedig abból kell megítélni, hogy Krisztus tiszta tanítását hirdette. Ami a kettős elhívást, tudniillik az Istentől és az egyháztól nyert elhívást illeti, lásd *Instituciónkat*.³

Apostol. Bár a szó, alapjelentése szerint, általános értelmű, és akár megkülönböztetés nélkül, bármelyik szolgát lehet így nevezni, mégis sajátos megnevezés, amely azokra alkalmazható, akiket az Úr parancsa rendelt arra, hogy az egész világnak hirdessék az evangéliumot. Pált két okból kellett közéjük számlálni: egyrészt azért, mert az apostolok sokkal többet kaptak, mint az evangélium más szolgálói, másrészt azért, mert voltaképpen csak az apostolok kapták meg azt a hatalmat, hogy egyházakat létesítsenek.⁴

Isten akaratából. Bár az apostol szívesen szokott arra hivatkozni,

³Inst. 3.12.5; 3.14.5; 3.24.8; 4.1.2; 4.3.10–16.

⁴Az *ἀπόστολος* szó jelentése alapján véve ugyanaz a világi írásokban, mint a Szentírásban. Hérodotosz katonai expedíció vezérét nevezi apostolnak, vagy valamely küldöttet, illetve követet. Az Újszövetségben általában követet jelent, speciális jelentése viszont ez: Krisztus különleges követe. Vö. Mt 10,2; Róm 16,7; 1Kor 4,9. A Zsid 3,1-ben Pál magára Krisztusra is alkalmazza.

hogy ami jót csak kapott, az mind Istentől származik, ezt még inkább megteszi apostolsága kapcsán, hogy ezzel elhárítsa magától az önteltség legkisebb gyanúját is. És valóban, ahogyan az üdvösségre szóló elhívás ingyenes, úgy az apostoli tisztre való elhívás is ingyen van, miként azt Krisztus is tanítja: *nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket* (Jn 15,16). Ugyanakkor Pál hallgatólagosan azt is jelzi, hogy mindazok, akik apostolságát igyekeznek megvonni tőle, vagy bármiképpen támadják azt, azok voltaképpen Isten rendelése ellen harcolnak. Itt ugyanis Pál nem üres hivalkodásból emlegeti fel ezt a megtisztelő címet, hanem alapos okból arra törekszik, hogy megvédje apostolságát a rosszindulatú ócsárlásoktól. Mert ha tekintélye elég szilárd volt már a korinthusiak szemében, fölösleges lett volna Isten akaratára hivatkozni, hacsak a gonoszok ne igyekeztek volna aljas mesterkedésekkel lerontani Istentől kapott tiszttségének rangját.

Szózsthenész testvér. Ez a Szózsthenész a korinthusi zsidó zsinagóga feje volt, akit Lukács az ApCsel 18,17-ben említ. Nevét azért hozza fel, mert méltán illette őt a korinthusiak tisztelete, hiszen ismerték az evangélium ügyében tanúsított szenvedélyét és állhatatosságát; ezért nagyobb dicséret, hogy Pál most testvéreként említi, mint az, hogy valamikor a zsinagóga feje volt.

2. *Isten Korinthusban lévő egyházának.* Szinte csodának tűnhet, hogy miért nevezi Isten egyházának ezt az embertömeget, amelyet oly sok betegség árasztott el, hogy inkább a Sátán uralkodott ott, mintsem Isten. Az egészen biztos, hogy Pál nem akar édeskedni a korinthusiaknak, hiszen Isten Lelkétől vezetve szól, márpedig a Lélek nem szokott hízelegni. Akkor viszont a sok szenny között ugyan miféle arca ragyoghatott még ott az egyháznak? Válaszolok: mivel az Úr azt mondta neki: *ne félj, nekem sok népem van ott* (ApCsel 18,9), az ígéretet eszébe tartva, ezt a tiszteletet átvitte néhány jó emberre, hogy a gonosz emberek nagy tömegében is megláthassa az egyházat. Elvégre bármennyi vétek lopakodott is be, és bármilyen sok volt a romlás a tanításban és az erkölcsökben egyaránt, mégis fennmaradt az igaz egyház néhány ismertetőjegye. Jól jegyezzük meg ezt a lókust, nehogy azt követeljük, hogy az egyház, amíg ebben a világban van, szeplő és folt nélkül való legyen, s ne is vonjuk meg rögtön ezt a címet egyetlen közösségtől sem, ha nem felel meg teljesen elvárásainknak. Veszélyes kísértés ugyanis azt gondolni, hogy semmiféle egyház nincs ott, ahol nem mutatkozik tökéletes tisztaság. Mert ha valakit megszállt ez a gondolat, végül szükségszerűen el fog különülni mindenki mástól, és úgy tekint magára, mint az egyetlen szentre az egész világon, vagy néhány képmutatóval alapít valami külön szektát. De mi okból is-

merte el Pál, hogy Korinthusban egyház van? Nyilván azért, mert látta, hogy megvan náluk az evangéliumi tanítás, a keresztség, az úrvacsora, s e jegyek alapján kell ítélet alkotni az egyházzól. Mert bár egyesek bizonytalankodni kezdtek a feltámadás felől, miután ez a tévelygés nem hatott ki az egész testre, az egyháznak sem neve, sem valósága nem semmisült meg. Bár több hiba is becsúszott az úrvacsorai szertartásba, a fegyelem és a tisztesség teljesen romba dőlt, az evangéliumi egyszerűséget megvetve, magamutogatásra és fényűzésre vették, a szolgálattelvők versengése miatt pedig különféle pártokra szakadtak, de miután mégis megtartották az alapvető tanítást, az egy Istent imádták és hívták segítségül Krisztus nevében, az üdvösség bizodalmit Krisztusba vetették, és a szolgáló testület sem romlott meg teljesen, megmaradt az egyház. Ha tehát valahol épen fennáll Isten tisztelete, és megmarad az az alapvető tanítás, amelyet említettem, minden további nélkül kijelenthetjük, hogy ott egyház van.

A Krisztus Jézusban megszentelteknek, az elhívott szenteknek. Mintegy szemrehányásként idézi fel Isten jótéteményeit, amelyekkel hiába vannak felékesítve, ha nem viszonozzák hálaadással. Mert van-e utálatosabb dolog, mint elutasítani az apostolt, akinek a munkája révén Isten elkülönített tulajdonává lettek? Mindeközben ezzel a két jelzővel mutatja meg, hogy kiket kell az egyház igaz tagjainak tekinteni, és kik tartoznak valóban az egyház közösségéhez. Mert ha nem mutatod meg keresztyéniségedet szent élettel is, meglapulhatsz ugyan az egyházban, de ettől még nem vagy annak tagja. Akik tehát azt akarják, hogy Isten népéhez tartozónak tekintsék őket, azoknak mind Krisztusban kell megszentelődniük. Mármost itt a megszentelődés szó különválasztást jelent. Ez akkor történik meg bennünk, amikor a Lélek által újjászületünk az új életre, hogy Istennek szolgáljunk, és ne a világnak. Mert miután természet szerint istentelenek vagyunk, a Lélek szentel meg minket Isten számára: de mivel ez akkor történik meg, amikor beleoltatunk Krisztus testébe, amelyen kívül csak szenny van, a Lelket sem kaphatjuk máshonnan, csak Krisztustól; ezért méltán mondja, hogy *Krisztusban megszenteltek*, hiszen általa kapcsolódunk Istenhez, és benne vagyunk új teremtmények. Ami utána következik – *elhívott szenteknek* –, azt így oldom fel: mint-hogy el vagytok hívva a szent életre. Ezt pedig kétféleképpen lehet venni: vagy úgy, hogy Pál Isten elhívását teszi meg a megszentelődés okának, minthogy Isten kiválasztotta őket – mintha azt mondaná, hogy ez Isten kegyelmétől függ, nem az ember erejétől –, vagy úgy is érthető, hogy jelzi: elhívásunkhoz az illik, hogy szentek legyünk, mert ez az evangéliumi tanítás célja. Noha az első értelmezés jobban

beleillik a szövegösszefüggésbe, mindazáltal teljesen mindegy, melyik értelemben veszed, mert a két értelmezés megegyezik egymással: szentségünk az isteni kiválasztás forrásából ered, és elhívásunk célja is épp ugyanaz. Ne tévesszük hát szem elől, hogy a legkevésbé sem a saját igyekezetünkéből, hanem Isten elhívása révén vagyunk szentek; mert egyedül ő szenteli meg azokat, akik természet szerint tisztátalanok voltak. Biztosra veszem, hogy amikor Pál mintegy ujjal mutat rá a szentség feltáruító forrására, magasabb fokra emelkedik, tudniillik Isten jótetszéséhez: ezért küldte el számunkra Krisztust is. Csakhogy ahogyan az evangélium a tiszta életre szólít minket, úgy ennek ténylegesen is be kell következnie, hogy elhívásunk eredményes legyen. Valaki azt hozhatná fel ez ellen, hogy nem sokan voltak ilyenek Korinthusban. Erre azt felelem, hogy az erőtlenek nincsenek közülük kizárva, mert Isten a maga munkáját itt csak elkezdte bennünk, és lassanként, fokozatosan gyarapítva teljesíti ki. Továbbá azt is válaszolom, hogy Pál tudatosan inkább Isten kegyelmét nézi bennünk, mint tulajdon hibáikat, hogy megszégyenítse őket hanyagságuk miatt, ha nem teljesítik feladatukat.

Mindazokkal együtt. Ez minden kegyes ember közös jelzője. Miután ugyanis a hit legfontosabb gyakorlása az, hogy Isten nevét segítségül hívjuk, e kötelesség alapján kell elsősorban értékítéletet mondani a hívókról is. Jegyezd meg, hogy ezt mondja: a hívóknak Krisztust kell segítségül hívniuk, és ezzel istenségét igazolja, hiszen a segítségül hívás egyike az isteni tisztelet elsőrendű bizonyítékainak. Ezért a segítségül hívás itt áttételesen⁵ a Krisztusba vetett általános hitet jelzi, ahogyan számos szentírási helyen általában teljes egészében Isten tiszteletét jelenti. Egyesek ezt kizárólag az elhivatásra értik, ám ez nekem merevnek tűnik, és idegen is a Szentírás szóhasználatától. A *mienk* és az *övéik* szavakat genitivusba tettem, hogy Krisztusra vonatkozzanak, ámbár mások ezeket a helyre vonatkoztatják, és ezért ablativusban adják vissza. Ebben Chrysostomust követtem. Úgy tűnhet talán, hogy ez erőltetett, mert a *helyükön* kifejezés középre van beiktatva, de ez a megoldás nem teszi darabossá Pál görög szövegét. S azért válaszoltam ezt a Vulgata fordításával szemben, mert ha a helyre vonatkoztatod, akkor a todalék nemcsak fölösleges, de helytelen is.⁶ Mert melyik helyet nevezi a magáénak Pál? Júdeát értik rajta,

⁵κατὰ συνειροδοχίαν – *szünekdokkhé*: jelentésávitelen alapuló kép; a rész neve alatt az egészet jelzi (*pars pro toto*).

⁶Vulgata: *qui invocant nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum et nostro*. Kálvyn: *qui invocant nomen Domini nostri Iesu Christi in quovis loco, tam sui quam nostri*.

de mi okból? Aztán melyik helyet nevezi a többiekének? Az összes többi – mondják –, a világgerekség minden részét; de ez sem igazán talál. Az általam adott értelmezés illik a legjobban ide: mert amikor azt mondta, hogy *mindenki, aki bárhol segítségül hívja Urunk Krisztusunk nevét*, azért teszi hozzá: *mind náluk, mind nálunk*, hogy az Úr Krisztus közös legyen mindenki számára, akik őt segítségül hívják, akár zsidók, akár pogányok.

Bárhol. Pál ezt szokásától eltérően teszi hozzá, mert más leveleinek üdvözlésében csak azokat említi meg, akiknek a levelet szánja. Itt azonban úgy tűnik, elejét akarja venni a gazemberek rágalmainak, nehogy azzal vádolják: a korinthusiak között túlságosan elbizakodottan forgolódik, és olyan tekintélyt kíván magának, amelyet a többi egyházban nem mer megkövetelni. Bizony, hamarosan látni fogjuk, hogy ezt is hamisan rótták fel neki, mintha valami zugot készítene magának, hogy kikerüljön a fényből, vagy titkon elsomfordáljon a többi apostol elől. Látható tehát, hogy a hazugság megcáfolása végett tágasabb térbe áll, hogy szava messzire hangozzék.

Kegyelem néktek és békeség. Miután nem akarom az olvasókat ismétlésekkel terhelni, ennek az imádságnak a magyarázatát tekintsek át a Római levélhez írt kommentár első részében.⁷

4. *Hálákat adok mindenkör Istenemnek felőletek az Isten kegyelméért, amelyet Jézus Krisztusban adott nektek, 5. mert mindenben meggazdagodtatok őbenne, minden beszédben és minden ismeretben, 6. ahogyan a Krisztusról szóló bizonyágtétel megerősödött bennetek, 7. hogy nem szűkölködtek semmi ajándékban, várván a mi Urunk Jézus Krisztus kinyilatkoztatását, 8. aki meg is fog erősíteni titeket mindvégig, hogy feddhetetlenek legyetek a mi Urunk Jézus Krisztus napjára. 9. Hű az Isten, aki elhívott titeket a Fiával, a mi Urunk Jézus Krisztussal való közösségre.*

4. *Hálákat adok* stb. Miután az üdvözlésben a ráruházott méltósággal biztosította tekintélyét, most tanítását kedvelteti meg, megmutatva irántuk való szeretetét. Így jó előre megnyeri őket annak, hogy türelmesen hallgassák majd a feddéseket. Szeretetéről pedig a következő bizonyítékokkal győzi meg őket: kifejti, hogy javaiknak épp annyira örül, mintha azokat ő maga kapta volna; kijelenti, hogy jóindulattal van irántuk, és jó reménységgel van felőlük a jövőre nézve is. Mindazáltal az üdvözlést úgy hangszereli, hogy nem ad alkalmat nekik az elbizakodásra, mert azt mondja, hogy minden jót Istentől kaptak, s

⁷Vö. ad Róm 1,7.

ezért minden dicséret Istent illeti, hiszen az ő kegyelméből vannak. Mintha ezt mondaná: én ugyan örülök nektek, de úgy, hogy Istent dicsérem. Hogy miért így mondja: *Istenemnek*, azt a Római levél magyarázatában már kifejtettem.⁸ Továbbá, ahogyan Pál nem akart hízelegni a korinthusiaknak, úgy hamis dicséretben sem részesíti őket. Mert bár nem mindegyikük volt méltó ilyen dicséretre, és bár Isten sokféle kitűnő ajándékát megrontották nagyravágyásukkal, magukat az ajándékokat mégsem vethette meg, hiszen azok önmagukban tiszteletet érdemelnek. Ráadásul, mivel a Lélek kegyelmi ajándékai mindenki épülésére adattak, méltán tekint rájuk úgy, mint az egész egyház közös ajándékaira. De lássuk, mire méltatja őket.

Kegyelméért stb. Ez általános kifejezés, mert mindazt a jót tartalmazza, amit az evangélium által kaptak. A *kegyelem* szó itt ugyanis nem Isten jóindulatát jelenti, hanem névátvitellel⁹ azokat az ajándékokat jelöli, amelyeket az emberek ingyen kapnak meg. S miután kijelentette, hogy Isten mindennel megajándékozta őket, rögtön rátér a részletekre, és néven is nevezi ezeket az ajándékokat, tudniillik a tanítást és Isten igéjét. A keresztyéneknek ezekben a kincsekben illik bővelkedniük; s ezeket nekünk annál jobban kell becsülnünk, és annál értékesebbeknek kell tartanunk, minél inkább megvetik mások. Az *őbenne* szót inkább meghagytam, és nem fordítottam így: általa,¹⁰ mert – véleményem szerint – így sokkal kifejezőbb, és sokkal több erő van benne. Krisztusban ugyanis meggazdagodunk, mert testének tagjai vagyunk,¹¹ és őbeléje vagyunk oltva, sőt, eggyé válva vele, mindent továbbad nekünk, amit az Atyától kaptott.

6. *Ahogyan a bizonyágtétel* stb. Erasmus másképpen fordítja: ezek erősítették meg bennük Krisztus bizonyágtételét, tudniillik az ismeret és az ige.¹² A szavak viszont mást mutatnak, és ha nem csavarjuk ki, könnyen megtalálható az értelmük, vagyis: Isten elpecsételte evangéliumának igazságát a korinthusiak között, hogy az még biztosabb legyen. Ez kétféleképpen történhetett: vagy csodák által, vagy a Szentlélek belső bizonyágtétele révén. Chrysostomus láthatóan a csodákra értette ezt, de én tágabban fogom fel: először is egészen biztos, hogy az evangéliumot sajátlag a hit erősíti meg bennünk, mert azt, hogy Isten igazmondó, csak úgy pecsételhetjük meg, ha hittal vesszük az

⁸Vö. ad Róm 1,8.

⁹μετανομιτικος – metonímia: névátvitel, névcseré.

¹⁰Erasmus (Annot. ad loc.): *per ipsum*.

¹¹A CR lábjegyzetében: *et cum illo communicamus* – és közösségben vagyunk vele.

¹²Erasmus, Annot. ad loc. Erasmus szerint így értelmezi Theophylactus és az Ambrosiaster is.